

УДК 796.332
ББК 75.578
ЛЗ8

Легкий Левко

ЛЗ8 Футбол. Історія та статистика. Енциклопедичний довідник / Л. Легкий. — Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. — 616 с. +32 с. іл.

ISBN 978-966-10-2619-2

Підсумком творчої праці Левка Легкого — відомого аналітика, який займається тематичною статистикою вже майже півстоліття, — стало перше в Україні й уже тим унікальне довідкове видання “Історія світового футболу”.

У книзі подано ретроспективу зародження популярної гри, основні зміни в її правилах, а також становлення ФІФА та регіональних футбольних конфедерацій. З енциклопедичною скрупульозністю автор висвітлює основні події, що відбувалися упродовж усіх 19 чемпіонатів світу, наводить вичерпну інформацію про чемпіонати Європи, здобутки національних збірних окремих країн; знайомить із хронологією виникнення літніх та зимових олімпійських змагань (передусім футбольних) і досягненнями славетних олімпійських спортсменів. Окремо відображено не менш цікаві матеріали про розвиток футболу в Росії і незалежній Україні, участь клубів у боротьбі за єврокубки, яскраву еру легендарного Валерія Лобановського та історію шкіряного м'яча в Галичині з кінця ХІХ століття.

Щедро проілюстрована кількома сотнями унікальних архівних фото, “Історія світового футболу” розширить ваші уявлення про цю справді народну гру. Ви довідаєтесь про відомі чи досі незнані баталії на зелених килимах планети, Європи, рідного краю.

У семи розділах книги обсягом близько 600 сторінок подано багатий аналітичний і статистичний матеріал, котрий стане у пригоді спортивним журналістам, коментаторам, викладачам, студентам профільних вищих навчальних закладів та спортивних шкіл, — зрештою, усім любителям цієї неперевершеної гри мільйонів.

УДК 796.332
ББК 75.578

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Від автора

Як видовище, футбол цікавий із будь-якими виконавцями. Наявність гострих ситуацій, азарт, боротьба за кожен м'яч по всьому полю і, нарешті, її завершення — ті магніти, що притягують серця людей до м'яча на зелених газонах...

Письменник Лев Кассіль про своє ставлення до футболу писав: “Ми любимо цю захоплюючу спортивну гру, наповнену внутрішнім драматизмом і яскравими, видовищними діями. Ми любимо цю гру, яка потребує водночас безрозсудної мужності й тверезого розрахунку, філігранної особистої техніки і безвідмовного злиття з колективом однодумців, миттєвої винахідливості й суворої дисципліни, раптового вибуху й тривалої вольової витримки, сильних м'язів і тренованого характеру”.

“Футбольний матч, — стверджував відомий спортивний журналіст Мартин Мержанов, — це своєрідний екзаме́н. Команда звітує перед глядачем про свою наполегливу й кропітку роботу над створенням єдиного ансамблю, показує вміння володіти м'ячем, свою технічну зрілість і винахідливість, зрештою, узгодженість колективних дій...”

Футбол — наймасовіший і найпопулярніший вид спорту. Це незаперечний факт. Причинами його панівного становища є, мабуть, простота і сталість правил гри, простір футбольного поля, на якому двадцять два гравці демонструють масу ігрових варіантів, створюючи безліч непередбачуваних ситуацій. А можливо, й те, що навіть аутсайдер може отримати перемогу над знаним фаворитом. Уболівальники, йдучи на стадіон, живуть надією, що стануть свідками грандіозного футбольного спектаклю, в якому переможуть їхні улюбленці.

Мета цього видання — спроба узагальнити вже відомі факти, показати розвиток футболу на континентах, його масовість.

Історія цієї захоплюючої гри зберігає чимало напівзабутих сторінок — не тільки цікавих, а й повчальних. Вони можуть розповісти читачеві про подібність тодішніх ігор із сучасною грою, про досягнення сучасного футболу, зокрема, вітчизняного. Особливу увагу приділено найкращим командам і гравцям світу, чемпіонатам світу з футболу, Олімпійським іграм, чемпіонатам Європи, Америки, Африки та Азії. Окремий розділ присвячено розвитку

футболу в Росії, Радянському Союзі. Розділ “Футбол в Україні” розповідь про виникнення і становлення гри в різних куточках України за часів перебування під владою іноземних держав, перші кроки і здобутки в незалежній державі на рівні національного чемпіонату. “Галицькій копанці” присвячено окремий розділ через наявність суперечливих футбольних подій, котрі відбувалися під час панування на теренах Західної України влади Габсбургів, панської Польщі, Радянського Союзу.

Автор книги не ставив за мету детальну розповідь про окремі турніри чи національні чемпіонати, бо для цього знадобилося б багатотомне видання.

Ця праця не претендує на стовідсоткову точність і вичерпність фактів, оскільки в історії футболу є ще багато “білих” плям.

Отже, ще одна книжка про футбол ...

Сподіваюсь, вона не залишить вас байдужими, і ви знайдете для себе потрібну, цікаву інформацію.

Найвище досягнення — перше місце в другій групі (1948 р.). Найбільше матчів за команду зіграв Микола Тимчак — більше 100-а. Кращий бомбардир — Юлій Грубчак — 45 м'ячів. Понад 30 провідних футболістів. Серед них — С. Варга, Е. Горват, К. Кадер, І. Качур, В. Кухлевський, А. Лендел, В. Медвідь, В. Мокрицький, Л. Надь, М. Ряшко, М. Русин, С. Руснак, Ю. Черков. Більшість із них виступали і за інші клуби.

П'ять сезонів з переривами (2001/02, 2004/05, 2005/06, 2007/08, 2009/10 рр.) провели закарпатці у вищій лізі чемпіонату України. Зіграли 146 матчів: +23=35-88, м'ячі 96-230. Лише два сезони провели у другій лізі: зіграли 64 матчі: +27=12-25, м'ячі 80-73.

І вже 14 сезонів команда виступає у першій лізі, то покидаючи її з переходом у вищу, то повертаючись. Зіграло «Закарпаття» у першій лізі 516 матчів. Отримала 219 перемог, 104 матчі звело внічию та зазнало 193 поразки. За різниці 611-650 м'ячів.

Найбільше матчів у вищій лізі за клуб провів М. Гурка — 55. Кращий бомбардир І. Продан — 10 м'ячів, а у першій лізі М. Бундаш — 58 м'ячів.

Чотири сезони (1992–1994/95 рр.) виступали в першій лізі чемпіонатів України «Карпати» (Мукачеве). Зіграла команда 148 матчів: +50=28–70, м'ячі 145–199. Три сезони провели мукачівці у другій лізі. Зіграли 104 матчі: +45=25–34, м'ячі 118–89. На жаль, займаючи восьму сходинку у підсумковій таблиці (1997/98 рр.), мукачівці змушені були залишити лігу майстрів.

Волинський футбол

Дебют футболістів Луцька і Рівного на першість УРСР на майстрівському рівні відбувся в 1946-му році. Обидва колективи виступали в західній зоні.

Динамоївці Луцька і залізничники, а з 1958-го року — колгоспники Рівного здобували місця в нижній частині турнірної таблиці. Виняток становить 1949-й рік, коли обидві волинські команди перебували в лідерах: лучани — на другому місці, а залізничники Рівного — на третьому. Постійно від рівненців на першість виступали команди з різними назвами: «Локомотив» (1949-1952рр.), «Динамо» (1953-1954рр.), «Урожай» (1955 р.), «Колгоспник» (1958-1966рр.), «Горинь» (1967-1971рр.), «Авангард» (1972-1990рр.) та «Верес» (з 1991 р.). Матчі проводили на стадіоні «Авангард».

Команда «Верес» змінювала назву п'ять разів. У чемпіонатах СРСР провела 35 сезонів. Зіграла в класах «Б» і «А» та в другій лізі 1398 матчів. Отримала 506 перемог, 388 матчів звело внічию і зазнала 504-х поразок, за різниці 1513:1523 м'ячів. Найвище досягнення — 4-е місце в зоні (клас «Б» — 1962 р.). Найбільшого успіху команда досягла в 1982-му році у матчі з херсонським «Кристалом» (6:0). Нищівної поразки (0:16) зазнали рівненці від спартаківців Ужгорода (1946 р.)

Найкращий бомбардир — Володимир Чирков — 90 м'ячів.

Провідні футболісти: Г.Артеменко, І.Балакін, І. Волик, В.Гриценко, В.Денисюк, Е.Єрофеев, Б.Малахов, В.Новак, В.Поліщук, Т.Попович, П.Самардак, І.Сарнавський, В.Сахно, Є.Снітко, В.Степанюк, М.Ткаченко, В.Фігель, В.Чирков, О.Шестаєв і багато інших.

З 1949-го по 1957-й роки на першість УРСР за Луцьк постійно виступала команда «Динамо». Динамівці Луцька в основному займали 5-9-е місця в підсумкових таблицях. У 1958-му році місто на першість УРСР представляла команда МДО, яка зайняла 5-те місце.

В 1960-му році в Луцьку були створені команди “Волинь” (1960-1967, 1989-1991 роки), “Торпедо” (1968-1971 роки), СК “Луцьк” (1972-1976 роки).

Дебют на всесоюзному рівні вдався. Перша зустріч у Кіровограді принесла перемогу гостям — 3:1, а В.Бойченко відзначився “хет-триком”. Виступаючи в класі “Б”, лучани займали місця в нижній половині таблиці.

В 1968-му році команду передано під опіку “Машзаводу”, і вона отримала назву “Торпедо”. В 1970-му році відбулася реорганізація змагань, але лучани залишилися у класі “Б”. На фініші зонального турніру команда зайняла друге місце. Загалом у класі “Б” команда провела 11 сезонів. Зіграла 388 матчів. Отримала 98 перемог, 120 матчів звела внічию та зазнала 170-ти поразок, за різниці 327:485 м'ячів.

У 1971-му році луцькому “Торпедо” надано місце в другій лізі. Та команда пробула там лише один сезон. Луцьк не залишився без команди майстрів. Арміїці Львова під керівництвом М.Рибачака переїхали у Луцьк і розпочали виступи за місто волинян.

Перша яскрава сторінка в історію волинського футболу була вписана в 1975-му році. Команда СК “Луцьк”, набравши 39 очок, стала бронзовим призером і здобула “Рубіновий кубок” найрезультативнішої команди у зоні. В 1977-му році арміїці повернулися до Львова, а в Луцьку було створено фактично новий колектив на чолі зі старшим тренером В.Байсаровичем.

Перший успіх після 1975-го року прийшов у 1981-му. Тоді команда зайняла 8-ме місце. У 1984-му році “Торпедо” в фінальному турнірі зайняло 6-те місце.

В 1989-му році волиняни під керівництвом В. В. Кварцяного завоювали золоті медалі чемпіонів України

(+32=14-6, м'ячі 84-38). Золоті медалі голова федерації футболу України М. Фоміних вручив: В. Антонюку, р. Лайзану, М. Бурчу, О. Федюкову, І. Польному, Г. Шухману, А. Зербейльньюшу, А. Раденку, М. Слущі, В. Дикому, А. Федецькому, П. Філонюку, В. Мозолюку, С. Ковальову, В. Гащину, В. Мартинюку, Р. Крещишину.

Загалом у другій союзній лізі команда провела 21 сезон. Зіграла 1034 матчі. Отримала 365 перемог, 268 нічиїх і зазнала 401-ї поразки, за різниці 1072:1203 м'ячів. Найбільший внесок у становлення команди зробили тренери: Ю. Аванесов, В. Байсарович, В. Кварцяний, Є. Кеслер і М. Маркевич.

Десять сезонів (1992–1995/96, 2002/03–2005/06, 2010/11 рр.) провела «Волинь» у вищій лізі чемпіонату України. Зіграла 300 матчів. Отримала 96 перемог, 63 матчі звела внічию та зазнала 141 поразку, за різниці 304-437 м'ячів. Найвище досягнення – шосте місце у сезоні 2002/03 роки.

Десять сезонів (з переривами) провели лучани у першій лізі і зіграли 368 матчів. Отримали 178 перемог, 61 нічию та зазнали 129 поразок. За різниці 513-417 м'ячів.

Досягнення в лігах майстрів команда здобула здебільшого під керівництвом тренера В. Кварцяного.

Три сезони (1992/93 – 1994/95 рр.) команда «Верес» (Рівне) виступала у Вищій лізі чемпіонату України. Зіграла 98 матчів: (+27=25-46, м'ячі 89-141). У 1992, 1995/96, 1996/97 рр. рівненці виступали у першій лізі. Зіграли 114 матчів: (+40=26-48, м'ячі 113-143).

Краще досягнення – перше місце у сезоні 1992 року.

І вже чотирнадцять сезонів команда виступає у другій лізі. Провела 404 матчі. Отримала: +120=84-200, за різниці 375-581 м'ячів.

Зміст

Від автора 3

Міжнародна федерація футбольних асоціацій і міжнародні футбольні конфедерації.....5

Перші кроки народної гри..... 7

ФІФА і міжнародні футбольні конфедерації 15

Основні зміни в правилах гри 21

Чемпіонати світу (1930-2010) 23

Богиня Ніке покидає Європу 25

За олімпійською системою 28

Перші нововведення 31

“Маракана” ридеє 34

Дорога плата за халатність 37

Дебют збірної Радянського Союзу 40

Бразильська самба на Сантьяго 43

Драма на Уемблі..... 46

На землі майя і ацтеків 50

Вперше за Кубок ФІФА..... 54

Аргентинське танго 58

Нововведення президента Жоао Авеланжа 62

Вимушене повернення на землю ацтеків..... 66

Усі дороги ведуть на Апеннінський півострів..... 71

Американці встановлюють рекорд відвідування стадіонів ... 76

Вперше на вершині світового Олімпу 81

Вперше на Азійському континенті..... 87

У когорті світової еліти 94

Під акомпанування вувузели 102

Під прапором п'яти кілець 117

Історія Олімпіад..... 119

I Олімпійські ігри 121

II Олімпійські ігри..... 122

III Олімпійські ігри 123

IV Олімпійські ігри 124

V Олімпійські ігри..... 126

VII Олімпійські ігри 127

VIII Олімпійські ігри 128

IX Олімпійські ігри 129

X Олімпійські ігри..... 131

XI Олімпійські ігри 132

XIV Олімпійські ігри.....	133
XV Олімпійські ігри	134
XVI Олімпійські ігри.....	136
XVII Олімпійські ігри	138
XVIII Олімпійські ігри.....	140
XIX Олімпійські ігри	142
XX Олімпійські ігри	143
XXI Олімпійські ігри.....	145
XXII Олімпійські ігри	147
XXIII Олімпійські ігри.....	149
XXIV Олімпійські ігри	151
XXV Олімпійські ігри.....	153
XXVI Олімпійські ігри	155
XXVII Олімпійські ігри.....	157
XXVIII Олімпійські ігри	159
XXIX Олімпійські ігри	161
Географія зимових Олімпіад.....	167
Погляд у минуле.....	174
Вперше за програмою МОК	176
Вихід на світову арену	178
Українська діаспора на Олімпіадах.....	184
У вільній Україні.....	189
Перший злет синьо-жовтого стяга	190
Зірки XX століття.....	192

На стадіонах п'яти континентів.....195

Чемпіонати Європи	197
Перший Кубок Європи	199
Другий Кубок Європи	201
Третій чемпіонат Європи.....	204
Четвертий чемпіонат Європи.....	207
П'ятий чемпіонат Європи	210
Шостий чемпіонат Європи.....	213
Сьомий чемпіонат Європи.....	216
Восьмий чемпіонат Європи	220
Дев'ятий чемпіонат Європи.....	224
Десятий чемпіонат Європи.....	228
Одинадцятий чемпіонат Європи	231
Дванадцятий чемпіонат Європи.....	236
Тринадцятий чемпіонат Європи.....	241
Чотирнадцятий чемпіонат Європи.....	246
Призери всіх тринадцяти чемпіонатів Європи	253
Здобутки команд-учасниць чемпіонатів Європи (1960–2008 роки)	254
Підсумкове резюме	256

Чемпіонат Америки (Кopa Америка)	260
Чемпіонати Африки	267
Азійські чемпіонати (Кубок Азії)	270
Кубок Націй Океанії	274
Жіночий футбол.....	275
Кубок (Ліга) чемпіонів	279
Кубок УЄФА	283
Кубок володарів Кубків.....	287
Європейський Суперкубок.....	289
Міжконтинентальний Кубок.....	291
Клубний чемпіонат світу	293
Інші кубки	297

Футбол у Росії 319

Футбол у дореволюційній Росії	321
Футбол в СРСР.....	330
Футбол у пострадянській Росії.....	340
П'ятдесят чотири футбольні чемпіонати СРСР	355
В боротьбі за еврокубки.....	416

Україна футбольна.....421

Період зародження.....	423
На всеросійському і міжнародному рівні.....	430
Найтитлований клуб України	449
«Шахтареві» — 75	473
В Лігах майстрів Союзу	481
Футбол у незалежній Україні	495
Досягнення клубів у Єврокубках.....	536
На рівні збірних... ..	540
Україна в еліті світового футболу	544
Феномен Лобановського.....	551

Галичанська копанка.....555

Сторінки історії.....	557
Змагання на найвищому рівні.....	567
Український футбол у Львові за Польщі.....	573
Галичанські клуби.....	576
Львівський футбол і	586
... Відродження “Карпат”	595
Використані джерела	611

Довідкове видання

ЛЕГКИЙ Левко Михайлович

ФУТБОЛ. ІСТОРІЯ ТА СТАТИСТИКА

Енциклопедичний довідник

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактори *Наталія Паскевич, Донара Пендзей*

Художник обкладинки *Володимир Басалига*

Дизайн та комп'ютерна верстка *Андрія Кравчука, Івана Бліща*

Підписано до друку 25.05.2012. Формат 70x100/16. Папір офсетний.

Гарнітура Century Schoolbook. Друк офсетний.

Умовн. друк. арк. 50,05+2,6 вкл. Умовн. фарбо-відб. 50,05+10,4 вкл.

Видавництво «Навчальна книга — Богдан»

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців

ДК № 370 від 21.03.2001 р.

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34 а, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга — Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 43-00-46; 25-18-09

office@bohdan-books.com

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-2619-2

9 789661 026192